

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЫ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1961 ч.
И Ю Н Ъ
21
СРЕДА

№ 145 (4935).

Өртээ 2 көп.

Ю. А. ГАГАРИННИ ИНДИЯҖЕ ЧАЛААН

Индий-совет культура нитилели баштайгы космонавт Ю. А. Гагаринни Индияга келзин деп чалаан. Совет-индий культурулуг харылзаалар нитилелиниң президентизи Н. В. Цициннин адынга чоруткан чагазында индий-совет культура нитилелиниң президентизи А. В. Балига, Индиянын улзуу майор Гагаринни көөр болгаш оон чугаазын дыйнаар кончук улуг аас-кежиктиг болур деп бижип турар. Оон аян-чоруу индий-совет найыралдын харылзаазын быжылаары чугаажок.

(СЭТА).

Чүректиң ханызындан чалаашкыннар

Великобританияга келзин деп Ю. А. Гагаринге чоруткан чүректиң ханызындан чалалгалары англи-совет найыралдын нитилели, СССР-биле культурулуг харылзааларын англи нитилели, «Великобритания—СССР» ассоциация «СССР—Великобритания» нитилелиниң адресинге чоруткан. Ю. А. Гагаринниң Англияга аян-чоруу англи болгаш совет улустарнын арасында найыралдын болгаш кайы-жайызын бичир чоруктуң херээнге улуг салымшкынны кириер деп «Великобритания—СССР» ассоциацияның телеграммасында чугаалап турар.

(СЭТА).

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленумунуң дугайында ИНФОРМАСТЫГ ДЫҢНАДЫГ

1961 чылдың июнь 19-та Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленуму болуп эрткен.

„СЭКП-ниң Программаның төлевилелиниң дугайында“ СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин болгаш „СЭКП-ниң Уста-

вының төлевилелиниң дугайында“ СЭКП ТК-ның Секретары эш Ф. Р. Козловтуң илеткелин СЭКП ТК-ның Пленуму дыңнаан болгаш чугаалажып көргөн.

СЭКП ТК-ның кежигүннери, СЭКП ТК-ның кежигүннеринге кандидаттар, эвилелдешкен республикаларның ком-

партияларының ТК-ларының, партия крайкомнарының болгаш обкомнарының бирги секретарылары, СЭКП ТК-ның база эвилел органнарының харысалгалыг ажилдакчылары Пленумнун ажылынга киришкеннер.

Пленум чогуур доктаалдарны хүлээп алган, оларны бо солунда парлаан.

СЭКП-ниң Программаның төлевилелиниң дугайында

Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң талазы-биле СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1961 чылдың июнь 19-та хүлээп алган доктаалы

„СЭКП-ниң Программаның төлевилелиниң дугайында“ СЭКП ТК-ның Бирги секретары эш Н. С. Хрущевтуң илеткелин дыңнап база чугаалажып көргөш, Программa комиссиязының киирип келгени болгаш СЭКП ТК-ның Президиумунга көрдүнгөн Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программаның төлевилелин СЭКП ТК-ның Пленуму бир эп-сеткил-биле чүүлдүг деп санады.

СЭКП-ниң кежигүннеринге болгаш кежигүннерге кандидаттарга база бүгү ажилчы чоннарга бүгү-ниити таныштырып, чугаалажып көөрү-биле СЭКП-ниң

Программаның төлевилелин 1961 чылдың июль 30-де парлаага чарлаар.

Партия эге организацияларына, районнарның, хоорайларның, областарның, крайларның конференцияларына болгаш эвилелдешкен республикаларның компартияларының съездилеринге СЭКП-ниң Программаның төлевилелин калбаа-биле чугаалажып көөр чорукту организастаарын эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларына, партияның обкомнарына, крайкомнарына, хооркомнарына болгаш райкомнарына хүлээдир.

СЭКП-ниң Уставының төлевилелиниң дугайында

Эш Ф. Р. Козловтуң илеткелиниң талазы-биле СЭКП ТК-ның Пленумунуң 1961 чылдың июнь 19-та хүлээп алган доктаалы

„СЭКП-ниң Уставының төлевилелиниң дугайында“ СЭКП ТК-ның Секретары эш Ф. Р. Козловтуң илеткелин дыңнап, чугаалашкаш, СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаадыры болза:

1. СЭКП ТК-ның Президиумунуң СЭКП ТК-ның Пленумунга көөрү-биле киирип келгени СЭКП-ниң Уставының төлевилелин колдуунда чүүлдүг деп санаар.

2. СЭКП-ниң кежигүннери болгаш кежигүннеринге кандидаттар база ССРЭ-ниң бүгү ажилчы чоннары бүгү-ниити таныжып база чугаалажып көөрү-биле

СЭКП-ниң Уставының төлевилелин 1961 чылдың август 20-де парлаага чарлаар.

3. СЭКП-ниң Уставының төлевилелин партияның бүгү эге организацияларына, районнар, хоорайлар, областар, крайлар конференцияларына, эвилелдешкен республикаларның компартияларының съездилеринге калбаа-биле чугаалажып көөр чорукту организастаарын эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларына, партияның обкомнарына, крайкомнарына, хооркомнарына болгаш райкомнарына хүлээдир.

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Июнь 19-та Кремльге, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев, ракета үлөтүрүү, эртемини база техниканы тургузарын болгаш хөгжүдүрүнү удурутулга, октаргайын шигээди алдырына чаа үени ажыткан «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы ужудушкуну делегейге бир дугарында чедиишкиниң боттаандырына шыгараган ачы-хавыазы дээш дээш шаңнал-биле шаңнаткан, СЭКП Төп Комитединиң Бирги секретары болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазы Н. С. Хрущевка Ленин орденни, Социалистиг Күш-ажылдык Маалдырының «Балдыр болгаш Маска» деп үшкү адын медалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти тывыскаан.

Л. И. Брежнев Ленин орденни база «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы тывыскаан, октаргайын шигээди алар талазы-биле ажилдарына сорук киириктирип болгаш организастаачы эш Никита Сергеевич Хрущевка шаңнаттырганы-биле холбаштып чүректиң ханызындан байыр чедирген болгаш быжыг калдыкшыдыг база бистин Төрөэн чурттувунуң чектелдишкини дээш, улустар арасына тыйың болгаш набырал дээш араас-кызыл демселге моон сонгаар-даа чедиишкинериң болурун аяаа сеткилин ханызындан үзөөн.

Ракета техниказын хөгжүдүрүнү болгаш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге чедиишкиниң ужударын хандырына шыгараган ачы-хавыазы дээш, Социалистиг Күш-ажылдык Маалдырларын шаңналдары Л. И. Брежнев тывыскаан. Ленин орденни, «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы база ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти СЭКП ТК-ның Секретары Ф. Р. Козловка, «Балдыр болгаш Маска» деп ийги адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы Д. Ф. Устиновка, «Балдыр болгаш Маска» деп ийги адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти— ССРЭ-ниң Эртемир академиязының президентизи М. В. Келдыше тывыскаан.

Ленин орденнерин, «Балдыр болгаш Маска» деп

адын медалдарын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы К. Н. Рудневке, ССРЭ-ниң министри В. Д. Калмыковка база тывыскаан.

Ракета техниказын хөгжүдүрүнү болгаш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге чедиишкиниң ужударын хандырына шыгараган ачы-хавыазы дээш, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневка Ленин орденни, «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазын ораакчызы Д. С. Коротченко тывыскаан.

Эштер Н. С. Хрущев, Ф. Р. Козлов, Л. И. Брежнев, Д. Ф. Устинов, М. В. Келдыш, К. Н. Руднев болгаш В. Д. Калмыков олар дээш шаңналдар дээш партияга, чазакка ийи-биле өөрүп четтиргени илеткенер. Эштер Л. И. Брежнев болгаш Д. С. Коротченко олар Социалистиг Күш-ажылдык Маалдырларынга дээш шаңнал-биле холбаштыр чымы-биле болгаш чүректин ханызындан байыр чедирип, оларга кадык чаагай чурттарын база оларын ажылына моон сонгаар чедиишкинериң сеткилин ханызындан күзөөн.

Шаңналдар тыпыс турда эштер А. Б. Аристов, Н. Г. Игатов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухомедов, Н. В. Подгорный, М. А. Сулов, Е. А. Фурцева, Н. М. Шверник, П. Н. Поселов, Я. Э. Калыбердин, А. П. Кириллов, К. Т. Мауоров, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первукин, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы В. Н. Новиков болгаш өскер-даа олурүшканыр.

Ракета үлөтүрүү, эртемини болгаш техниканы хөгжүдүрүнү чедип алган улуг чедиишкинери дээш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге ужудушкуну делегейге бир дугарында чедиишкиниң боттаандырына дээш шаңнал-биле эртемирлерин болгаш конструкторларын, инженерлерин, техниктерин болгаш ажилчыларын улуг бөлүгүн дээш шаңналдарын база тывыскаан. (СЭТА).

Чүректиң ханызындан байыр чедирешишкннери

Ракета үлөтүрүү, эртемини болгаш техниканы хөгжүдүрүнү улуг чедиишкинери дээш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге чедиишкиниң ужударын хандырына шыгараган ачы-хавыазы дээш, Социалистиг Күш-ажылдык Маалдырларын шаңналдары Л. И. Брежнев тывыскаан. Ленин орденни, «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы Д. Ф. Устиновка, «Балдыр болгаш Маска» деп ийги адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти— ССРЭ-ниң Эртемир академиязының президентизи М. В. Келдыше тывыскаан.

Ленин орденнерин, «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы К. Н. Рудневке, ССРЭ-ниң министри В. Д. Калмыковка база тывыскаан. Ракета техниказын хөгжүдүрүнү болгаш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге чедиишкиниң ужударын хандырына шыгараган ачы-хавыазы дээш, ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневка Ленин орденни, «Балдыр болгаш Маска» деп адын медалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң бижикти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазын ораакчызы Д. С. Коротченко тывыскаан. Эштер Н. С. Хрущев, Ф. Р. Козлов, Л. И. Брежнев, Д. Ф. Устинов, М. В. Келдыш, К. Н. Руднев болгаш В. Д. Калмыков олар дээш шаңналдар дээш партияга, чазакка ийи-биле өөрүп четтиргени илеткенер. Эштер Л. И. Брежнев болгаш Д. С. Коротченко олар Социалистиг Күш-ажылдык Маалдырларынга дээш шаңнал-биле холбаштыр чымы-биле болгаш чүректин ханызындан байыр чедирип, оларга кадык чаагай чурттарын база оларын ажылына моон сонгаар чедиишкинериң сеткилин ханызындан күзөөн.

Шаңналдар тыпыс турда эштер А. Б. Аристов, Н. Г. Игатов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухомедов, Н. В. Подгорный, М. А. Сулов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поселов, Я. Э. Калыбердин, А. П. Кириллов, К. Т. Мауоров, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первукин, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы В. Н. Новиков болгаш өскер-даа олурүшканыр.

Ракета үлөтүрүү, эртемини болгаш техниканы хөгжүдүрүнү чедип алган улуг чедиишкинери дээш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге ужудушкуну делегейге бир дугарында чедиишкиниң боттаандырына дээш шаңнал-биле эртемирлерин болгаш конструкторларын, инженерлерин, техниктерин болгаш ажилчыларын улуг бөлүгүн дээш шаңналдарын база тывыскаан. (СЭТА).

Шаңналдар тыпыс турда эштер А. Б. Аристов, Н. Г. Игатов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, А. И. Микоян, Н. А. Мухомедов, Н. В. Подгорный, М. А. Сулов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поселов, Я. Э. Калыбердин, А. П. Кириллов, К. Т. Мауоров, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первукин, Г. И. Воронов, В. В. Гришин, ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын ораакчызы В. Н. Новиков болгаш өскер-даа олурүшканыр.

Ракета үлөтүрүү, эртемини болгаш техниканы хөгжүдүрүнү чедип алган улуг чедиишкинери дээш «Восток» деп корабль-спутникке совет кижиниң октаргайы делегейге ужудушкуну делегейге бир дугарында чедиишкиниң боттаандырына дээш шаңнал-биле эртемирлерин болгаш конструкторларын, инженерлерин, техниктерин болгаш ажилчыларын улуг бөлүгүн дээш шаңналдарын база тывыскаан. (СЭТА).

палластик Күш-ажылдын үш запкыр Маалдыры Н. С. Хрущевка бараалгадып туралар. Москвадын координат-чазанылга станоктарының заводунуң слесарь эдикчины В. Хромовтуң чугаалааны болза: — Совет эртемирлерин болгаш тускый эртемирлерин улуг бөлүгүн орденнер болгаш медалдар-биле шаңнаа база Никита Сергеевич Хрущевка Социалистиг Күш-ажылдык Маалдыр атты үш уда тывыскаан дугайын дынааш, бистин Төрөэн чуртувус дээш өөрүшкү болгаш чоргалар мзон чүрүмдө долган. Бүгү делегей совет эртеминиң болгаш техниканын адык улуг чедиишкини-

нерин магаап турар. Бистин чуртувус октаргайы кижиниң ужудушкуну кижиги төрөлтенини төөгүзүндө бир-ле дугарында боттаандырып шыдаан. Коммунистиг партия, социалистиг тургүтүт кайгачтыгың түндүгүн боттаандырып шыдаар артык эртемирлерин, инженерлерин, ажилчыларын улуг армиянын дээш шаңнал-биле шаңнаагына артык турар бис. Шаңналдарын адресинге чүректиң ханызындан байыр чедирешишкннери Сибириниң металлургия болгаш Хабаровскиниң кемчилери, Обьдун тараажылары болгаш Довбыстың шахтерлары, Алтайнын байлактарынын шийчикчилери болгаш өске-даа хой-хей ажилчыларды чорудуп турар. (СЭТА).

Чаа делегейин бадыткакчызы

А. М. Горькийниң мөчөөн хүнүнден бээр 25 чыл болганына холбаштыр ССР Эвилелиниң Улуг театрына байырлыг хурал болган

Эрткен болгаш амы үениң улуг кижилериниң аттарына арасында Алексей Максимович Горькийниң ады эң-не чоок болгаш мыак аттарын бирээни болуп, улустуң бодалына кезээде артар. Пролетаржы улуг чогаалчыны сактып ёзуулары-биле июнь 19-та ССР Эвилелиниң Улуг театрына литераторлар, күш-ажылдык, эртемини болгаш уран чүүлдү кижилери чыгып келгенер. Зада хой-хей кижилериниң ону мынд кылдыр сактып олурары Алексей Максимовичиниң өөрүң хевирин силкип кылдыр сотретти сценалда тургускаш, кылдык пөс-биле рагалы совет чогаалчылар, найсылаалдык хой-ниятизын төлөөкчилери, аалчылар, чогаалчылар төрөлдери болгаш чоок кижилери — Е. П. Пешкова, олгунуң уруу Марфа, олгу Максимович кадалы—Н. А. Пешкова суглар эзелкенер.

Эштер А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, Н. Г. Игатов, Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, О. В. Куусинен, Н. А. Мухомедов, Н. В. Подгорный, М. А. Сулов, Е. А. Фурцева, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, П. Н. Поселов, Д. С. Коротченко, Я. Э. Калыбердин, А. П. Кириллов, К. Т. Мауоров, В. П. Мжаванадзе, М. Г. Первукин, Г. И. Воронов, В. В. Гришин олар залга көстүп келирге, олурганнар димиттиң адыш чакшаакшынары-биле уткааннар.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң бирги секретары К. А. Федия кезээни аяктыган. Кижиниң амыралы-биле холбашкан каныг-даа тураскаалдык хүнүң ужу-дузанын календарыла айтыганын хуусаларың келгени-биле кемчөөр эвес, а кижиниң ниетилеге тураскаалган күш-ажылдарың кара чаныг кемчөөр-биле кемчөөр турар деп, ол чугаалаан. Бо утка-биле алдыга Горький келергей эки үлөсүр-чаккы болуп турар. Чүге дээрге, ол күш-ажылга бодуну хүн бурзуу, шак болгаш микнуа бурзуу берип келгени, а бодунуң бүгү күш-ажылдык чога кылдып, ону артымышкы чокка чога берген деп оон дугайында чугаалап болур. Эрткен 25 чылдарың дургузунда оон-биле чаныг-даа хүн чарылбай келгенинсти тодаргай-биле билеп турар бис деп, чогаалчы улумчыл чугаалаан. Ол сөстөрдө каныг-даа өскө утка чок. Мөчөөнниң соонда-даа

Горькийниң ажил-чорудуугаы соксаваан—ол бистин бүгү культурамстык хөгжүдүлгенин салдарын чедирип, бистин амыдралымыска киржип, биске үлөсөл четтимес сүмелерин бербишаан турар.

Чечен чогаалдык ажилыга бистин бодууштуң мурувууска салып турарымыз бүгүнү практиктиг соругла бурзуу бис оон өөренип ал келген болгаш биске оон ал турар бис, ол соругламы Горький шыккан, социалистиг гуманизминиң белдик идеясына дүштүр салып турар бис. Горькийниң ол шокказы чурттавышаан.

Чүрбү чымдарның орта үезинде Горький бодунуң чогааларының бирээнигине чечен чогаал дугайында мычак деп чугаалаан: «Бистин херээвин шыңгы херек, ол ам кажангызындан-даа артык шыңгы болуп турар». Ол сөстөрүн сактырга, бөгүн-даа чугаалаттыганын шыккан. Совет чуртка коммунизм тургузушкунуң улуг соругалары салдынып турда ам онзазы-биле өзүп турар чечен чогаалдык болгаш уран чүүлдүң ролунуң дугайын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязын чугаалап турда, ол сөстөрүн бистин чечен чогаалдык хой-ниятивс дынаап турар, Горький бодунуң хайымышкының чогаалдыгы-биле, бодунуң кезээде сорук кирген ажил-чорудуугаы-биле партияны—чаа делегейин тургузушкунуң ханымы-биле хүндүлөп көөрүгө, оон сөзүн дынаангыр хүлээп алдырыга болгаш чогаалдык күш-ажылга ол сөстү шыны-биле барымдалаарына өөрдөп турар.

Биске эң-не чоок, мыак, магаалы чогаалчы Алексей Максимович Горький уран чүүлдүң ёзулуг-ла шийлиткенин кижини турган. Ол болза бодунуң үезинде эң-не көрүгүтү кижилериниң бирээни, тодаргай болгаш ирээкшыл көрүшкүнерини кижизи турган. Күш-ажылдык ажуу тиллеттерөөс дээрин ол улуг ажил-иши билди турган.

ССРЭ-ниң Эртемир академиязының корреспондент-кежигүнү, делегейин чечен чогаал институтунуң директору И. И. Анисимов, чогаалчылар Л. Соболев болгаш М. Степанов олар бистин хүниеринисте Горькийни чечен чогаалдык канычар-даа аажок чугула ужу-дузалык болуп турарыны дугайын чугаалааннар.

Кежизини түнөндө концерт болган (СЭТА).

ДУГУРЖУЛГАГА АТ САЛГАН

Совет Эвилели биле Быдат Улуг Республиканын арасында экономика-тиг болгаш эртемир-техниктиг кады ажылдакылганын айтырылганын талазы-биле дугуржулгага июнь 19-та Москвага ат салган.

Совет талдан: ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даштыгы экономика-тиг харагыздар талазы-биле Бүрүнө комитетиниң даргазы С. А.

Скачков болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Эртемир-шиңчилек ажилдарын холбашты чорудар талазы-биле Бүрүнө комитетиниң даргазын ораакчызы Г. В. Алексеевко олар дугуржулгага ат салганнар.

Быдат талазын—кыдат төлөөдөрүн билгенин, Бүрүнө Күрүлганын даргазын ораакчызы Г.

Чжо-Синь болгаш Бүрүнө Күрүлгениң эртемир-техниктиг комитетиниң даргазын ораакчызы У Хэн олар дугуржулгага ат салганнар.

Ат салып турар үеде ССРЭ-ниң Министрлер Чувулуниң Даргазын Бирги ораакчызы А. И. Микоян, Бүрүнө Күрүлгениң элчини Лю Сю болгаш алганын өскө-даа кижилер карашкан. (СЭТА).

СОВЕТ УЛУСТУҢ ТӨӨГҮЛҮГ УЛУГ ТИИЛЕЛГЕЗИ

Июнь 22—Совет Эвилелинче фашистиг Германияның халдаан хүнүндөн бээр 20 чыл болганының хүнү. Фашистиг Германияга удур Ада-чурттуң Улуг дайынының эгелээниниң хүнү

МОСКВА ЧООГУНГА БОЛГАН УЛУГ ТУЛЧУУШКУННАРНЫҢ ШӨЛДЕРИНДЕ

Москва чоогунда Крюково станция чанында эсерлик ыр-жым. Спренгер, лихтер, теректер болгаш акация бүрүлери оожум сарым салгын шыларды даг-жады каап тур. 1941 чылдың декабрда найсылалдын чогуунга немец фашистиг электерлер-чи чыгча шапка тулчуушкунга амы-тымн берген эштерге турсаал бо нотаан каасталганын ортузуна турустууга, бедик көстүп турары бо. Холунда автомат туткан, бакын шала мөгөйтп алган совет дайынчыны хеврия хүлдерди шүткү кылгаш маңа тургускан. Муитарым ар-манда адден... Ону тургускан даш бедиктешиң ханазында алдын үжүктөр-биле: «Бистин Төрөөн чуртувустуң хосталгыз болгаш хамаарышса чоруу дөш өлгөн мадырларга мөңгө аддар!» деп бижөө.

1941 чылдың ноябрь 7-де Москваңың Кызыл шөлге шериг парад. Фото В. Малышевтин. СЭТА-ның фотохрониказы.

Турсакаалдын алаан догандыр улуг-улуг веноч-чектер салгылап каан. Ол чектерин Москваның болгаш Крюковонун шко-лачылары болгаш бакшылары база Крюково сурууну чуртта-чылары өккөн салганыр. Дай-зыны тилдер дөш демселге өң-не өргим хайралдын — бо-луви амы-тымн — берген ма-дырларын мөңгө үйгүзү-биле удуп чыдары амы-думма хөрүн сурууну чурттачылары улуг мынакшылым-биле ажаап, каа-галап туралар.

Гитлержилер 1941 чылдың декабрдың эгезинде шеригиниң ийи улуг болуун болгаш 60 хире танканы Крюково станция чоогунга мөңгөлдөөр. Даштан кыл-дынган бүтү тулчуушкун гитлер-жилер догдур (быжылган онгу-лар) кылып алганыр. Дайын кызыкмаккай камгаланып турган. Мычала-даа 8-ки Панфиловчу дивизияның кеззе, генерал М. Е. Батюковтун 1-ги танка бригаданы алаа өлүмүг согуш-куну таварыштырган. Бистин дайынчыларымыс Крюковону хос-таан, дайынның 37 танканы, 5 кук машинаны, 36 авто-машинаны, 5 үер-болорык бол-гаш хей шериг эл-херекселерин дайыннан хунаап алган.

Крюковода турсакаалдан ка-ша километр чегде, Ленинградче баар чаагыт орук чанында совет дайынчыларымыс база бир амы-думма хөрүнүң кырында беш адыр алдын сыдыстыг турсакаал бар.

Бо-ла районда Октябрь демир орду биле Ленинградче баар чаагыт оруктун ийи аразында, чөбри чыл мурунда аажок ка-ды-дөшүн тулчуушкун бооп турган чегде, ам Москваның ко-жа хоорайын тургузуп турар.

Ук хоорай догандыр калбак арга-экиге буюулеттинген аажок дөшөм, хүнөөрөк аяда тургус-тувун турар. Москва чоогунда чырык аяк хүн, арыг агаар дог-ган бо хоорай база есе мындыг хоорайларын чактызынга-даа дөмөлөшөс.

65—70 муң чурттакчалыг болур бо хоорай ийи муң гектар чегде чаттадыр туттунар. Мы-чаза-даа туудулар ол шөлүдү чүлө чартын өлөөр. Арткаан шөлүдү парктар, нотаан иш олур-тугалары, кат-чымист сактар өлөөр. Хоорайга чурталганын 400 хире бакшыларын улуг панельдерден колдуунда-ла 4 муң кылдыр турар. 65-буле бү-рүзү-ле тус-тузунда, бүтү та-рымчалыг чүдүлдерин: газыг, ишиг сугауг, телефон, радиолуг бакшыларын болур. Бакшылар-ны хей өвөс бөдүк-бөдүк, алаан каш муң чурттакчалыг бичи райончугаш кылдыр тарамыкта-дыр туртулар. Квартира бүтүз чырыкты, агаарны эй хөй-биле алаар кылдыр архитекторлар бол-гаш инженерлер ишчар планшап турар. Он мындыг бичи райончу-гаш бүтүрү-ле богу магалынер-лиг, шкоаларыг, уруглар сад-

тары болгаш аскаларыг, культу-ра болгаш хандырылга албан черлерин болур.

Хоорайның төвүнге Советтер бакшыны, телеграф, аалчылар ба-жыны, Культура бакшыны турар. Ырак өвөс чегде культура болгаш дынганылга паркыны, аштар ажык бассейниң хөлүчүстий туртулар. Аяда дужааштар эрик кырынга — стадион, спорт чер-лери турар.

Москвадан ол хоорайга газ болгаш электрик күжү-биле амы-даар алаан каш бүдүрүлгелер «көчкөрлөр». Бо хоорайга иш чок болур. Хоорайны чурттакчалыг кеззон үстүрүлүп кеззонден сыр-дыт мыйтыг парк зонасы аян-лап хүрөөлөр.

бригаданы кылып турар. Улуг серкант, разведчик эи Величко гитлержилерге удур Кши болгаш Ржев хоорайлар чоогунга туучуп чоруй. Москва чоогунуң дык хей хоорайларын болгаш суурларын хостааларга ол киришкен. Ко-мандала черинге алаан каш «дыдарыны» ол тулуп чедирген. Дөрт катап балгалаттырган бол-гаш ийи катап аар көмдөн. Эи Величконуң дайынчы эрес-ма-дырлар чоруу Алардын ордени, «Эрес-мадырлар чоруу дөш» ийи медальдар болгаш еске-даа шаңнадалар-биле демделеттинген. Найсылалдыг тулчуушкунга эрес-шудургу күш-ажылы дөш дөрт чыл мурунда Ленин орден-ин-биле шаңнаткан.

К. Г. Величконун бригаданы амы үеде элчегде ийи норманы бедик шынарлыг күөсүдиг турар. СЭК-иниң XIII съездинде ал-дар болдуруп, ол бригада ийи объективни хуусаа бетинде доолуп дужаарын, тулдууну дерилгезинге чарыгалдарын дык кызырып хүнүңгөн. А. А. Аверченко-нуң коммунист күш-ажылы бри-гаданы база шак мычалдыр ажал-лап турар. Фашистерге улуг кадыг-дошкун тулчуушкунар чөбри чыл буртуугаар димдерин турган девицкээрде ол хоорай-ны тургузтувун турар черинде ам машиналарын болгаш тулуг механизминерин тайбың даажы дынчалып турар.

Хоорай өзүп турар, маңа баш-тай тургускан кат-чымист сад шагда-ла чектелген. Мычанаган маңа келген кижэ бүрүзү-ле география чүрүтүдө амдызында чок бо хоорайнын барымы болгаш чөөн талаларында турар амы-дум-ма хөрлеринде мөңгө үйгүзү-биле улуг чыдарларын дугайын мынакшы-биле сактып туралар.

Н. ТЕРЕНТЬЕВ, СЭТА-ның корреспондентини.

Ковпакчы маадырларның салым-хуузуңуң дугайында

Гитлержилерниң тымынга С. А. Ковпактын партизан отрядынын маадырлыг демиселиниң дугайында хей-хей номнар бижиттинген. Олар-ны иштинде өң алдарыг ном болза Совет Эвилелиниң Маадыры П. И. Вершигораның «Арыг сет-калдыг кижилер» деп ному болур. Оң автору болза сурагыг чоруткан. Бодуңуң суруунуң кижилери ону колхоз даргазынга солгуп алганнар. Мычанаган эрестиг партизан коман-дыры болза катан мычараа кукура-затын, Украинанын сурагыг ха-ваннарын өстүрүп киришкен.

Ковпактын база бир чөөк эки отряд командирин ажал-агай та-лазы-биле ораакчы Павловский-ниң дайын сөөлүдөгү салым-хуу-зуңуңуң болуп турар. Ковпакчылар дугайында ном бүрү-зү ийи мынакшы-биле бижиттинген чакынычак ол дүрүзү-хеврия өм-чүкчү билер. Павловский 1918 чылда-ла Шорстун отрядында тур-гускан, немец электерлерге удур де-мисежиң чоруй...

Какожа чанында виноград сов-хозу турган. «Турган» — чүте дык оон чүте даштар болгаш худ ар-каан. Ийи амы-агайже баарын-ла хей кижилер ойталап турган. А доочун партизан ол амы-агай-ны катан тургузар күзелин болу илереткен.

— Ажыл мычараа дык-ла берге болган — деп, Петр Петрович Вер-шигора чуталап турар. — Анаа ол чеге дүңгө чеге дууван дөр! Ийи ажыл чылда ол өг-бүлө-биле чеге бакшыга чурттаан. Комсомолчулар суботниктер, воскресниктер тур-ган, боттарынын директоруна чур-таар бакшыны тулуп бергенер. Ол дөш өөрүп чектиришкенин оларга илеретип чеге. Мен анаа база чордум. Ол чорумда совхоз сайы-ры берген турган.

Хоочун партизанарын чутал-лаш, отрядын иштэе начальниги Базмы дугайын, хоочун шортуу Коренев дугайын катан салгымайн баар боор. Кореневти өң баштай көргөш, Каренко мычара дөш: «Оң, бо катан дайымадыр боор, багажа херектер кижэ шышаалы: чүтте Соок ирей болурунга-ла өй кижи-дир. Мычала-даа хоочун парти-заннар ийи хире арга-сумелдиг дөргөн удатпаанда «Соок ирей» көргөшкө болбай.

— Улуг ажыл-ишти Григорий Яковлевич Базмы ам пенсияда — деп, ол үргүлчүлөп чуталады. — Ол болза Совет Эвилелиниң Маа-дыры, ном база бижөө. Төрөөн чери Тутулод чурттап турар. Кырган Коренев база мында пенсияда кирген. Мен оларга чоруу турдум. Олар менге база көп турдулар. «Соок ирей-биле» эртек кыжын ужураштым — ол Москвага көш чор-уан.

— А эрес-дидим ковпакчы ко-мандырлар — Кульбака, Кавраде, «сакдыг» Ленин, Матюшенко, Вой-цехович, Березной олар ам кайлап, чүтү кылып тураларыңар?

— Олар шүтүзүп дигир болгаш кадык, оларын шүтүзүпканга Совет Эвилелиниң Маадыры атты тымыскы-лаан. Кульбака дайын соонда рай-комсомол даргаалат турган, ам бир улуг заводтун директору. Давид Кавраде — төрөөн Грузияның найсылалында — Тбилисиде бир рай-кутсомол даргаам, Ленин биле Вой-

цехович мын амы-агайынын шү-түмүдө ажалдай бергенер. Лени-кин — Марий республикада улуг инженер, а Войцехович — Киев об-ласта мын үлестүрүүнүң амы-агай черин удуртуп турар. Матюшенко партиа райкомунуң секретарында болгаш колхоз даргазыга ажалдап турган. Ам пенсияда.

— Березной — шеригде. «Хай-гылчынның демделгелери» деп партизанар дугайында оон номуң чөөкчө чаа Горький областын көмү-дүрү чери парлап үндүргөн. Ба-за бир таварылга тодараттыгынын демделген каар анаар. Ковпакчы партизан отрядында киришкенин му-рунда Березной болгаш оң эки Тютелев (ол ам Омскиде чектер өстүрү ажалды удуртуп турар) аж-гы Совет Эвилелиниң Маршалы Бирюковтун каттыжыныкыныга турган дайынары-биле тулчуп тур-ганын. 1941 чылда бо ийи өштер боттарынын аар балгылаткан коман-дырын тулчуушкун шөлүдөн кө-мдүрүп үндүргенер...

Партизан аныктар дугайын — анык архитектор, партизан шты-мын ажалдакчымыс Семен Тутуше-во, Ана Маленькая, Володя Зоболов, радист Катя, Володя Ленин болгаш өске-даа ковпакчы экирлер дугайын чоталакшы-биле чуталааштымыс.

— Тутушевоңу «Арыг сеткал-дыг кижилер» деп номдан билер болгай силер — деп, П. И. Вершиго-ра чуталады. — Бис оң архивариус деп ажырымыр турган бис. Кижилери өөрүп турар бакшынар кү-дүрү уенин дугайын ол дык-ла кү-дүрү турган. Дайын сөөлүдө Совет Эвилелиниң Маадыры Тутушево маадыр хоорай Севастополду кол архитектору болуп, ону катан тур-гузуккан. Оң төлөвөлө-биле Ки-евте өвөөш өвөс бакшыларын тур-гулаан.

Володя Зоболов дугайын. Фин да-йыныга киришкен ол ийи кол чок артка. Ону өмнөп турган кезге эми-профессор калың-ла бир кай-гамчыгыг арга-биле оң он талакы холунуң сөөгүн ийи кылдыр чарташ.

— Улуг ажыл-ишти Григорий Яковлевич Базмы ам пенсияда — деп, ол үргүлчүлөп чуталады. — Ол болза Совет Эвилелиниң Маа-дыры, ном база бижөө. Төрөөн чери Тутулод чурттап турар. Кырган Коренев база мында пенсияда кирген. Мен оларга чоруу турдум. Олар менге база көп турдулар. «Соок ирей-биле» эртек кыжын ужураштым — ол Москвага көш чор-уан.

— А эрес-дидим ковпакчы ко-мандырлар — Кульбака, Кавраде, «сакдыг» Ленин, Матюшенко, Вой-цехович, Березной олар ам кайлап, чүтү кылып тураларыңар?

— Олар шүтүзүп дигир болгаш кадык, оларын шүтүзүпканга Совет Эвилелиниң Маадыры атты тымыскы-лаан. Кульбака дайын соонда рай-комсомол даргаалат турган, ам бир улуг заводтун директору. Давид Кавраде — төрөөн Грузияның найсылалында — Тбилисиде бир рай-кутсомол даргаам, Ленин биле Вой-

цехович мын амы-агайынын шү-түмүдө ажалдай бергенер. Лени-кин — Марий республикада улуг инженер, а Войцехович — Киев об-ласта мын үлестүрүүнүң амы-агай черин удуртуп турар. Матюшенко партиа райкомунуң секретарында болгаш колхоз даргазыга ажалдап турган. Ам пенсияда.

— Березной — шеригде. «Хай-гылчынның демделгелери» деп партизанар дугайында оон номуң чөөкчө чаа Горький областын көмү-дүрү чери парлап үндүргөн. Ба-за бир таварылга тодараттыгынын демделген каар анаар. Ковпакчы партизан отрядында киришкенин му-рунда Березной болгаш оң эки Тютелев (ол ам Омскиде чектер өстүрү ажалды удуртуп турар) аж-гы Совет Эвилелиниң Маршалы Бирюковтун каттыжыныкыныга турган дайынары-биле тулчуп тур-ганын. 1941 чылда бо ийи өштер боттарынын аар балгылаткан коман-дырын тулчуушкун шөлүдөн кө-мдүрүп үндүргенер...

Партизан аныктар дугайын — анык архитектор, партизан шты-мын ажалдакчымыс Семен Тутуше-во, Ана Маленькая, Володя Зоболов, радист Катя, Володя Ленин болгаш өске-даа ковпакчы экирлер дугайын чоталакшы-биле чуталааштымыс.

— Тутушевоңу «Арыг сеткал-дыг кижилер» деп номдан билер болгай силер — деп, П. И. Вершиго-ра чуталады. — Бис оң архивариус деп ажырымыр турган бис. Кижилери өөрүп турар бакшынар кү-дүрү уенин дугайын ол дык-ла кү-дүрү турган. Дайын сөөлүдө Совет Эвилелиниң Маадыры Тутушево маадыр хоорай Севастополду кол архитектору болуп, ону катан тур-гузуккан. Оң төлөвөлө-биле Ки-евте өвөөш өвөс бакшыларын тур-гулаан.

Володя Зоболов дугайын. Фин да-йыныга киришкен ол ийи кол чок артка. Ону өмнөп турган кезге эми-профессор калың-ла бир кай-гамчыгыг арга-биле оң он талакы холунуң сөөгүн ийи кылдыр чарташ.

— Улуг ажыл-ишти Григорий Яковлевич Базмы ам пенсияда — деп, ол үргүлчүлөп чуталады. — Ол болза Совет Эвилелиниң Маа-дыры, ном база бижөө. Төрөөн чери Тутулод чурттап турар. Кырган Коренев база мында пенсияда кирген. Мен оларга чоруу турдум. Олар менге база көп турдулар. «Соок ирей-биле» эртек кыжын ужураштым — ол Москвага көш чор-уан.

— А эрес-дидим ковпакчы ко-мандырлар — Кульбака, Кавраде, «сакдыг» Ленин, Матюшенко, Вой-цехович, Березной олар ам кайлап, чүтү кылып тураларыңар?

— Олар шүтүзүп дигир болгаш кадык, оларын шүтүзүпканга Совет Эвилелиниң Маадыры атты тымыскы-лаан. Кульбака дайын соонда рай-комсомол даргаалат турган, ам бир улуг заводтун директору. Давид Кавраде — төрөөн Грузияның найсылалында — Тбилисиде бир рай-кутсомол даргаам, Ленин биле Вой-

цехович мын амы-агайынын шү-түмүдө ажалдай бергенер. Лени-кин — Марий республикада улуг инженер, а Войцехович — Киев об-ласта мын үлестүрүүнүң амы-агай черин удуртуп турар. Матюшенко партиа райкомунуң секретарында болгаш колхоз даргазыга ажалдап турган. Ам пенсияда.

— Березной — шеригде. «Хай-гылчынның демделгелери» деп партизанар дугайында оон номуң чөөкчө чаа Горький областын көмү-дүрү чери парлап үндүргөн. Ба-за бир таварылга тодараттыгынын демделген каар анаар. Ковпакчы партизан отрядында киришкенин му-рунда Березной болгаш оң эки Тютелев (ол ам Омскиде чектер өстүрү ажалды удуртуп турар) аж-гы Совет Эвилелиниң Маршалы Бирюковтун каттыжыныкыныга турган дайынары-биле тулчуп тур-ганын. 1941 чылда бо ийи өштер боттарынын аар балгылаткан коман-дырын тулчуушкун шөлүдөн кө-мдүрүп үндүргенер...

Партизан аныктар дугайын — анык архитектор, партизан шты-мын ажалдакчымыс Семен Тутуше-во, Ана Маленькая, Володя Зоболов, радист Катя, Володя Ленин болгаш өске-даа ковпакчы экирлер дугайын чоталакшы-биле чуталааштымыс.

— Тутушевоңу «Арыг сеткал-дыг кижилер» деп номдан билер болгай силер — деп, П. И. Вершиго-ра чуталады. — Бис оң архивариус деп ажырымыр турган бис. Кижилери өөрүп турар бакшынар кү-дүрү уенин дугайын ол дык-ла кү-дүрү турган. Дайын сөөлүдө Совет Эвилелиниң Маадыры Тутушево маадыр хоорай Севастополду кол архитектору болуп, ону катан тур-гузуккан. Оң төлөвөлө-биле Ки-евте өвөөш өвөс бакшыларын тур-гулаан.

Володя Зоболов дугайын. Фин да-йыныга киришкен ол ийи кол чок артка. Ону өмнөп турган кезге эми-профессор калың-ла бир кай-гамчыгыг арга-биле оң он талакы холунуң сөөгүн ийи кылдыр чарташ.

— Улуг ажыл-ишти Григорий Яковлевич Базмы ам пенсияда — деп, ол үргүлчүлөп чуталады. — Ол болза Совет Эвилелиниң Маа-дыры, ном база бижөө. Төрөөн чери Тутулод чурттап турар. Кырган Коренев база мында пенсияда кирген. Мен оларга чоруу турдум. Олар менге база көп турдулар. «Соок ирей-биле» эртек кыжын ужураштым — ол Москвага көш чор-уан.

— А эрес-дидим ковпакчы ко-мандырлар — Кульбака, Кавраде, «сакдыг» Ленин, Матюшенко, Вой-цехович, Березной олар ам кайлап, чүтү кылып тураларыңар?

— Олар шүтүзүп дигир болгаш кадык, оларын шүтүзүпканга Совет Эвилелиниң Маадыры атты тымыскы-лаан. Кульбака дайын соонда рай-комсомол даргаалат турган, ам бир улуг заводтун директору. Давид Кавраде — төрөөн Грузияның найсылалында — Тбилисиде бир рай-кутсомол даргаам, Ленин биле Вой-

цехович мын амы-агайынын шү-түмүдө ажалдай бергенер. Лени-кин — Марий республикада улуг инженер, а Войцехович — Киев об-ласта мын үлестүрүүнүң амы-агай черин удуртуп турар. Матюшенко партиа райкомунуң секретарында болгаш колхоз даргазыга ажалдап турган. Ам пенсияда.

— Березной — шеригде. «Хай-гылчынның демделгелери» деп партизанар дугайында оон номуң чөөкчө чаа Горький областын көмү-дүрү чери парлап үндүргөн. Ба-за бир таварылга тодараттыгынын демделген каар анаар. Ковпакчы партизан отрядында киришкенин му-рунда Березной болгаш оң эки Тютелев (ол ам Омскиде чектер өстүрү ажалды удуртуп турар) аж-гы Совет Эвилелиниң Маршалы Бирюковтун каттыжыныкыныга турган дайынары-биле тулчуп тур-ганын. 1941 чылда бо ийи өштер боттарынын аар балгылаткан коман-дырын тулчуушкун шөлүдөн кө-мдүрүп үндүргенер...

Партизан аныктар дугайын — анык архитектор, партизан шты-мын ажалдакчымыс Семен Тутуше-во, Ана Маленькая, Володя Зоболов, радист Катя, Володя Ленин болгаш өске-даа ковпакчы экирлер дугайын чоталакшы-биле чуталааштымыс.

— Тутушевоңу «Арыг сеткал-дыг кижилер» деп номдан билер болгай силер — деп, П. И. Вершиго-ра чуталады. — Бис оң архивариус деп ажырымыр турган бис. Кижилери өөрүп турар бакшынар кү-дүрү уенин дугайын ол дык-ла кү-дүрү турган. Дайын сөөлүдө Совет Эвилелиниң Маадыры Тутушево маадыр хоорай Севастополду кол архитектору болуп, ону катан тур-гузуккан. Оң төлөвөлө-биле Ки-евте өвөөш өвөс бакшыларын тур-гулаан.

Совет дайынчылар Харькову хостаан соонда хоорайнын Дзержинский шөлүдө (1943 чылдың август). (Совет Армияның Топ музейиниң материалдарында).

Партизанарың арга иштинде тулчуушкун кылып турары. (Ленинград областы). Совет Армияның Топ музейиниң материалдарында.

КОРГАР ЧҮВЕЗИ ЧОК, ЭРЕС-МААДЫРЛЫГ ЭКИ-ТУРАЧЫЛАР

Ада-чурттуң хостакчы Улуг дайынынын фронттарыга немец фашистиг электерлер-биле эрес-маадырлыг, көргүш чок демселге Ты-ванын эки-турачыларынын киржи-сөөн ийи күзелди Совет завак 1943 чылда чөшчөөр хандырган, он-биле кады Тыванын Араттын Револю-тун Шеринге, бүтү тыва улуса улуг бүтүрелди көргүсөөн. Мычана-гаш ол-ла чылдың май 20-де фронт-туже эки-турачы тыва танкистери үлөп атырган. А ол-ла чылдың сентябрь бирде Тыванын ажалчы чоняры эки-турачыларынын ийги-бөлүгү, эки-турачы алыгы шериг эскердунун атылганын, Тыванын улуг револютуңуң намы, ТАР-ның зава эки-турачыларга мындыг чакы-ныч бергенер: немец-электерлер-ни кам-дайыра чокка чыгча шыап, Совет Армияның эрес-маадыр-лыг дайынчыларынын, тилетти-рип көрбөөс орус боо-чөпөктөн бедик ат-алдарын улам алдаржыдып кадуер. Бо чакыг алдарымы-биле күтөстүткөн.

Ядым араатарын дайынчы өл-дөрү Горькийниң танк уталиненин-ге нарын техниканын шүткөдөп ал, ону дайын шөлүдө бидилди, ты-вынгар ажаллашынын аргаламынга шүдүрү болгаш үйгү-чылдын чөк өөрөйөн турганнар. Хей миллион со-вет улустун оолдары — совет дайы-нычтарынын, офицерлерин улуг дуза-амынч ачымды эки-турачы тыва танкистери мыска хуусаанын ишти-ле танкистин дайынчы мержежи-нин мастерлери болу бергенер.

Дайынчы белеткедиги тускай курууш өөрөйи догдун сөөлүдө ты-ва эки-турачыларын 52 армияның 25 дугаарыг танк полугунче чору-дуккан. Эки-турачы танкистерини хуруеленинге киртеви армияны Украинанын ийги фронттузунуң составына 1943 чылдың күзүндө улуг шабар калдакчыга кирип турган.

Украинада Кара Камень деп суу-ру хостакчы дөш ийи тулчуушкунга калбарган турган. 52 армия танки-стери күчүлүг согушкуну-биле Черноморсканын адынаг неместер-ини камгалалы чутура шалган. И-чазада ол армиянын күчүндө ийи хоорайын дескинни көрү-биле 25 дугаарыг танк полугун чорут-кан.

Шак ол дайынчы тулчуушкунга тыва улустун тымын огуу Хомуш-ку Чүргүй-оолдун механик-чолууач бооп чоруйан танкчы өске тан-кчылар-биле кады база кириш-кен. Дайыннын улуг күштери мөңгөдө берген Умань хоорай-же совет танкылар кире бергенер. Тулчуушкун үезинин иш-бузууну, улуг болуларын мынчаан оттары-ны араам-биле күчүлүг моторлары-биле дайынчыны көргүдү димире-вишкан, бистин танкчыларымыс кү-дүмүлүдө хенертен көстү хонуп чегенер. Эрес-дидим танкистер ми-наларыг шөлү, электрик сым-рындактар-биле кылган камгалалды өттүр-өттү, көргүш чок чедик-ке-лгенер. Немец солдаттарынын кара-мы-биле үш-баш чок дептир турарын, танкчыларга удур кылган оларын камгалалынын ханчаар бүстүп дүжүп турарын танкчынын чүве көөр тар үдүн өттү тыва танкист Х. Чүргүй-оол карап салбай көрүп орган.

Фашист иттарың амыра боола-шыан, күчүлүг илчирбедери-биле чутура бастырышкан, совет танкы-лар шериг аароомунга салдагын чок чеге бергенер. Ол аароомга алдын хей «хейикелер» болгаш «ме-стерлер» укуп үчүттеринге белен турганнар. Ол аразында немец фа-шистиг ужулдулар аароомунуң шөлү-биле самолёттарыңе далаш-дулаш манжалыкканнар. Мычала-даа бир-даа фашист ужулдуку ке-дүрүлүп чектигиңиң барган — совет танкчыларыңуң пулеметтарынын бол-гаш өске бооларынын улаа-дараа

ааштаашкыныр фашистиг ужу-лдулдуларынын ортун ок чаашкын-биле дугалыган.

Шак ол көргүш чок, эрес-дидим тулчуушкунга киришкен маадырлыг совет танкистер 24 самолёттарын, 80 автомашиналарын болгаш дык хей өске-даа ок-чөпөктү хураап ап, 820 немец фашистиг солдаттарын болгаш офицерлерин дүжүп берилишкенге ала-бакшылар. Дайыннын өске кезек-териниң контраатаашкынырларынга өлүмүг согууш бербишкан, бодуңуң полугунуң танкчыларынын келири-нге чедир эрес-маадырлыг тулчуш-каныр.

Ол кайгамчыгыг тулчуушкунга эрес-дидим, маадырлыг киришкен Хомушку Чүргүй-оолга Совет Эвиле-линиң Маа

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ Шүгүмчүлөлдүг саналдарны күүседир дээш

Партия организациаларынын өрткөн чылын өтөт-сонгудалыг хуралдарга коммунистерни, а хоорайны IV партия конференциясыга төлөөлөри берген шүгүмчүлдүг саналдарны СЭКП хооркомунун оргкнлизи мөөнөн түнөөш, ол саналдарны — коммунистерни чагыларны амьдыралга боттадырар таалазы-биле тодаргай хемчеглерни конференция өсөлүдө доран ажилдап кылган.

Коммунистг күш-ажыл бригадаларынын болгаш шалыкчыларынын шимтешикенин четпес удуртуп келгени дөөш СЭКП хооркомун конференцияны төлөөлөри шүгүмчүлдүг. Шүгүмчүлөлдүг бө чууга саналды СЭКП хооркомун күүседир таалазы-биле элөөн ажилдарын кылган. Коммунистг өзү-биле ажилдаар, чуртгаар, өөрөнөр дөөш патриоттук чагай шимтешикенин деткип, улам-на калбаргыр, социалистг чарыштын өсөтү, массалыг чорутун хандырар согулга-биле көргүзүг Самбыраын хооркомун бажынында организастаан. Коммунистг күш-ажыл бригадаларынын болгаш шалыкчыларынын таалазы-биле алы дөөш ыңгаарда 59 бригадалар чаркып турган, а амгы үеде 916 кижи киржичалыг 85 бригадалар патриоттук шимтешикенин киржи турар.

Ам чүгүлө тус-тус бригадаларынын өвөс, ханын бугуруга коллективтеринин келжүнүнери бө чарышта бүрүн киржи эгелөөн. Чыжаа, даг эспедиациянын советке мастерскаянын, Кызылдын төп электростанциянын коллективтерини коммунистг күш-ажылдыг бугуруга деп белик атты чедип алыр дөөш чаркып турар. Коммунистг күш-ажыл бригадаларынын келжүнүнерин, чарыкчыларынын, бугуруга мурнакчыларынын чөвүлүл хуралын хоорком бө чылдын апрельде эрттирер. Хуралдын киржичилери боттарынын ажилынын дуржулгазын солтуган болгаш СЭКП-нин ХХII съездинде алдар боттурган социалистг чарыштын күүсөлдөниин түнөөдөри чугаалажып, бидежүн хуурагелерин алганар. Хоорайнын бугуругалары бө чылдын эрткен 5 айларында нияти продукция бүтүрер планын 103,8 хуу күткөсөнер. Электростанцияны коллективти планын 110 хуу, сүт заводун — 111 хуу күткөсөни, белик көргүзгүлери чедип алган.

Бугуруга, туугт черлеринге удуртулганы улам тодаргай боттураар, жөүлүл турарларын ажилына практиктиг дуанын четирер дугайында конференциянын төлөөлөрүн болгаш өтөт-сонгудалыг хуралдарга коммунистерин берген чууга саналды СЭКП хооркомун кичөөсөйдүг өөрөнип көргөш, бө таалазы-биле чамдык хемчеглерни боттадырарга. Социалистг хурагелерин болгаш хандырар-да бугуруга пландарын хоорайда чамдык бугуругаларын чедип күткөсөйдүг келгенин чыдагандарын партия хооркомунун үстүрү болгаш транспорт килдини үстүрү өөрөнип көргөш, ол айтырлыгы килдиксе чугаалажык. Чыжаа, алгы заводуга, Улуг-Хеминиң ажил-агым черинин өт-көрсөдөр бугуруга четпеге организастыг болгаш техниктиг хемчеглерни боттадырарынын айтырларынын тодаргай чугаалажып көргөн.

Биле бодунун эштеринге ол демин келжирине өрткү ажилып берген. Сурмичи сууртун бодунга бөлүк тым түлөмөчүлөр улуг лейтенант С. Буряев, улуг сержант Ховалыг Денчур-Кызыл, даймычтар Оюн Түмөт, Оюн Бай, Самбуу, Лаша, Мандара, Диртыг-оол, Балчыг-оол, Дидиржаа сан таалазы-биле артык күштүг даймынчы контракткалашканын эрес-дидим ойтуу планкынар. Ол маалымдыг тымаларын чамыга оларын эки старшина Булар Дажы-Серенин беш хуак адыкчылары туруштуг демисежнөр. Бө бодун эки-турачылар анаа эрес-маалымдыг алуу, ымак Төрөн чуртун камгаларына амы-тынын харама чокка бергенер.

Улуг сержант Ховалыг Денчур-Кызыл Сурмичи сууртун чамыга болгаш туучушкуну үеинде станоктук түлөмөчү боду турупкан, контракткале бир-даа немети эрттирбөө. Бодунун эрес-дидим чорубиле улуг сержант эки-турачыларын үбүдүнын дайынчы оналганы аларыны-биле күүсөдирин хандырар.

Бө эки-турачы түлөмөчүликтерин эрес-дидим, маалымдыг кересте бугу фронтуга сурагам калбарган. Оларын дугайында мындыг ымы фронтуга чамгыламыр дыналды тургулаан: Түлөмөчү тызалар. Бугуруга туучушкунар. Ой бир маалым улутура-даа, Ой хөй немеч кырылган. Араатаным немеч-биле Арылдан лет туучушкыны, Тыва чурттуг гвардейшөр Тывын харама чок бергенер.

Немеч элекчилерге улуг анаа дайынчы Оюн Сентия дилим демисешкен. Дөрөане суур дөөш туучушкунун үеинде ол кожаында полкка атытжа берген. Орус дым билбес болгаш жукунда Оюнга кыма-даа даалга бөри берге болган. Индыг-даа болса Оюн Сентия түлөмөчү биле фашистерни кыргып туткулдан, оларын контракталарын эрестиг ойтуу шыккан. Ол тыва солдаттыг эрес хемчегликтери шериг кезөөнч бурунгарларынга улуг леткям-

Областын чурт үстүрүгүн элөөн хөй бугуругалары Кызылга туруп турар. Ол бугуругаларга удуртулганы хуштедирери-биле чергелештир чаа бугуругаларын тудар дугайында айтырыкча хооркомун болгаш хооркуускомун кичөөсөйдүг конференция утландырган. Бө таалазы-биле чамдык ажилдар кылдынын турар. Чыжаа, туугбу заводун чылдын кайы-даа элөөн ажилдар кылды чарыгы таалазы-биле ажилдыг теманын дүргөтөө, хлеб заводуга конитер кылгыларын бугуруга пектан тууду чоруп турар, алгы заводуга сакык дараар чаа пектан туудун дооскан, өскө-даа ажилдарын кылды көрдүнгөн.

Чаа туудуларын, хамыктын мурнакча чуртгага бажынынын ажилдагы киринерин дүргөдөр дугайында партия конференциянын төлөөлөрүн шүгүмчүлдүг саналдарын күүсөйтүшканын, СЭКП хооркомунун бөрүзү 1961 чылда ажилдагы кирер бажынынын, объектилерин туудуун дугайында айтырыгын тодаргай чугаалажып келген болгаш оларын ажилдагы киринерин графини бажылан. Бө чылдын хоорайны чагайжылар болгаш нотаанчылар таалазы-биле хемчеглерни партия активинин чөвүлүл хуралына чугаалашкан. Кызылдын ажилчы чонлары төрөөн хоорайны чагайжылар, нотаанчылар, арым-шевер боттулар херекке идепкейлиг кирешпешкан, бө чылды 10 муң амыг ыяштарын болгаш чадан үнүштерин тарым оодурган.

Партия аге организациаларына удуртулганы улам сайзырангайжыларын, оларга практиктиг дуанын чедирерин, партияны активти, хамыктын мурнакча партия организациаларынын секретарьларын өөрдирин конференция СЭКП хооркомунда негезин. Төлөөлөрүн бө чууга чамын боттадырмышкан, хооркомун оргкнлизи конференция өсөлүдө бугу парти организациаларынын секретарьларынын, партрушпортарынын, администрация черлеринин ажил-чорудулазын контролдаар эрктен боттадырар таалазы-биле комиссияларынын даргаларынын дуржулга солтур семинарларын, чөвүлүл хуралдарын тус-тус организастаан.

Хоорайнын сүт заводунда, дараанылга комбинатында, хлеб заводунда, колбаса фабрикасында партия организациаларынын дүргөлдөниин өсөйдү турарын өтөт-сонгудалыг хуралдарга болгаш хоорайнын партия конференциясыга демделгөн. Партия дүргөлдөниин өсөлдөни СЭКП ТБ-нын айтымышкыныга дуунуту таарыштырар айтырыкча кичөөсөйдүг СЭКП хооркомунун бөрүзү хуштедирген, а үстүндө алы үнгөн парторганизациалар өтөт-сонгудалыг хуралдарын өсөлдө ажилдарынын иштинден белеткедип элөөн каш эштерин партия келжүнүгүнү канализацияга хуурап алган.

Коммунистерин болгаш активтиг политиктиг өөрдилгенине, пропаганет кадрларын ажилыга удуртулганы хуштедирер дугайында партия конференциянын айтымышкынын хуурап таалазы-биле чамдык ажилдарын СЭКП хооркомун, оон пропаганда болгаш агитация килдини

тө болган. Эрес-дидим дайынчы Оюн Сентияны ол маалымдыг чорупу Совет чааа белик үнөөн, ону Кызыл Тук орден-биле шааннаа. Салыр командири гвардейки улуг сержант Лаша-Сөрөн бааа маалымдыг демисежнөр. Ваводун командири болгаш оон дуалакчымы балгылаттырарган. А улуг сержант Лаша-Сөрөн ваводун командьлалын колга алган, ону атакже бидинги командири кирген. Бө туучушкуну ага эрес-дидим ол дайынчы ийи капта балгылаттыра-даа, командири дуалык чокка туучушкуну шөлүн кабаан.

Төрөн чурттуг камгалалы дөөш туучушкуну тыва улустун алдарыг кыстары Галина Сынаа, Амаа, Ховалыг Бичен, Байлак, Севиан олар туучушкуну шөлүгө балгылаттырарга дуза чедирбешкан, туучушкуну боттары шуут киржин турганар. Чыжаа, саниатары Сынаа балгылаттыра-даа туучушкуну шөлүн кагай, бодуну хурагелерин маалымдыг күткөсөйдү турган. А саниатары Амаа бодунун лавчанымы-биле үш фашистерин элүргөн.

Тыванын эки-турачы атымы шериг эскардуунун чамдык дайынчылары Совет Армиянын өскө кезектеринге Төрөн чурт дөөш калдырду деп демисежнөр амы-тынын харама чокка эрес-дидим демисежнөр. Ровно аааага балгылаттырар анаа дайынчы Т. Гаржаа Гори хоорайнын госпиталына эмнегитгөө экирөө соонда, Прибалтиканы II фронтунун бир кезеге берген. Риганы хосталарыга ол идепкейлиг кирешкен. А эки-турачы К. Чамырын Украинанын, Польшанын, Чехословакиянын болгаш Венгриянын чурткакы чонуг хөй-хөй черлерин хосталарына, а ол ышман Германиянын демисежнөргө болгаш туучушкуну ага эрес-дидим кирешкен.

ТАР-ның эки-турачы атымы шериг эскардуунун дайынчы чорун оон командири капитан Кечил-оол, политиктиг кезек таалазы-биле оон орадакчыны Байкылан бидинги боттадырарган. Мыктыг Төрөн чурт дөөш туучушкунуна олар

кылган. Партия чарыдымышкынын системасында пропагандистерин семинарларын 4-улаа организастаан, коммунистерин политиктиг өөрдилгенин удуртуп турар дугайында элөөн каш партия организациаларынын секретарьларынын илеткелерин бөрүзү диннаа. Маркс-ленинчи теорияны бот-китчээл-биле шиягелди ал турар коммунистерин өөрдилгенине контрольту хооркомун таалазында хуштедирер. Оларын-биле теоретиктиг бекселдерин хооркомун секретарьлары доктаамал чорудуп турар аппаратын. Боттарынын өөрдилгенин дугайында коммунистер эштер Богомолов, Коваршин, Либовин, Брыкалин оларын болгаш өсөлдөниин-даа өтгөттарын алгылаан. 1960 чылдын ноябрьдан бө чылдын апрельге чедир партия чарыдымышкынын бажыныга пропагандистерин болгаш боттары өөрөнип турарларын хуну ай санымда эрттирер, план бугуруга лекцияларын оларга номчуп берип келген.

Ажилчы чоннарын ортузунга агитация ажилын күштелдирериче кичөөсөйдүг партияны хоорай конференцияны утландырган. Ону барымдалааш, СЭКП хооркомунун пропаганда болгаш агитация килдини агитаторларын нияти хоорай хуралын конференциядан сонгаар 3-улаа эрттирген. Коммунистг болгаш ажилтын партияларын төлөөлөрүнүн Москва Чөвүлүл хуралынын, СЭКП ТБ-нын январь Пленумунун материалдарын ол чөвүлүл хуралдарга танышкан.

Коммунистерин чагыларын күүседир таалазы-биле чамдык ажилдар кылдынтган-даа болза, шүгүмчүлдүг саналдарын боттадырып турарында улуг четпестер бар. Калыа ажил-агым транспортун автобазанын коллективни хоорайда мурнакчы бугуругаларын бирөөн, а ында партия организацианын ажилчылар, чолачылар ортузунга масса-политиктиг болгаш организастык ажилды элөөн күштелдирген-даа болза, ол коллективте коммунистер эштер Галайко, Шемарыкын олар амыг чедип партияны аалга чок болду турар. Администрация черинин ажил-чорудулазын контролдаар эрктен боттадырар таалазы-биле комиссияларынын даргалары эштер Колупаев, Котельников олар четпес ажилдап келген.

Кызылдын бугу партия аге организациаларына өтөт-сонгудалыг хуралдарын 1961 чылдын июль 15-тен сентябрь 1-ге чедип чорудар, а хоорайнын XVI партия конференцияны сентябрьдын 16-да чылдырар дугайында доктаалды СЭКП хооркомунун IV пленуму хуурап алган. Отчөт-сонгудалыг хуралдарга белеткелдер ам хоорайнын партия аге организациаларында эгелей берген. Оларын амьдыралында чууга болулушкунга — өтөт-сонгудалыг хуралдарга белеткелдин үеинде партия организацианын бурзулун чууга согулгаарынын бирөөн чүдө дүлө, өрткөн чылын болган өтөт-сонгудалыг хуралдарын шияттирлерин, коммунистерин шүгүмчүлдүг саналдарын эзининге чедип күүсөдирин хандырарында болур.

П. МУРЕНКОВ,
СЭКП хооркомунун инструктору.

боттары эрес-дидим, маалымдыг чорукту көргөсөнер. Мынчанг оларын каймы-даа Кызыл Тук орден-биле шааннаа. Тыва эки-турачыларын маалымдыг дайынчы черектеринге Совет Армияны командири болгаш политиктиг хандырары белик үнөөшканын киринерин берген. Гвардейки полкун командири Попов мынчанг үнөөн бижөөн: «...Эки-турачыларын отряды бугу туучушкунуна кезээт эин дээрө отрядтарынын бирөөн болуп турган. Эрес-дидим, маалымдыг чорубиле, туучушкуну ка көргүш чок чорубиле, бодуну чонуга кызыгар чок бердингени-биле мезгө командириг кезектиг дайынчы төгүтүгө эвөөш эвөө алдар-аттыг арнаарын кыр бир кыл, атыг гвардейкилерин хундулт алы алдардыны-биле бүтүркенер».

Гвардейки каттыжымышкынын командири генерал-майор Павел ТАРИ ТБ-га чагаага мынча деп демделгөн: «Гвардиянын хурагелдинде салерин Төрөн чуртундарын оолдары киреш бистин казактар каттыжымышкынын алдарын, атыг гвардейкилерин алдарын бугу-жар-бөк дайын-биле туучушкунуна улам белик жүдүргенер. Бодунун Төрөн чуртуну шак мындыг эрес-дидим, туруштук, маалым оолдарын килжизген дөөш бистер тыва улуска өөрүн четтирдик...»

Бистин Төрөн чуртувсу Тыванын эки-турачыларынын дайынчы черектерин бели-биле үнөөн көргөн. СССР-нын Дээди Советинин 1944 чылдын май 26-тын Чарымы-биле 66 тыва эки-турачыларын Совет Эвилдинин орденери-биле болгаш медалдары-биле шааннаа. Ол ышман ТАР-ның Биче Хуралынын Президиумунун Чарымы-биле Тыванын атымы шериг эки-турачы эскардуунун дайынчылары—Ада-чурттуг хостакчы Улуг дайынчыны киржичилерин Республиканык орденери-биле бааа медалдары-биле улуг үнөөш шааннаа.

Майор П. МОШЛЯК,
Тыва областын шериг комиссары.

Механизастаашкынче кичөөнгей салыр

Маалым ажалга, хемчеглерин өкчүлдеринге болгаш оон продукту-луг чоруну бедиринге механизация чууга чери элөөн турарын, ажил-агымдын ияны-бүрү адырларын механастаап алган колхозтарын, совхозтарын дуржулгалары көргүзүп турар. Иадыг турбуже Барынын Хемчик районун «Большевик» колхозунун мал ажилынын чамдык-даа алды механизастааттыныан.

Артында сүт-баран фермазына эки шынардыг жажанын тууду, механизастаашкынын чоруда дугайында айтырыгын чыл-чылда-да чугаалажып келсе-даа мынчага чедир кылган ажил чок, фермада бугу-ле ажил хол-биле чоруттугун, хөй кижи, транспорт негетинин турар. Бир эвөс электри аппаратарын садып алган фермага тургузуп каар болза, бир саанчыга 10—12 эвөс, 40—50 саар инектер бажылаттыла, а сүт саалдык хол-биле саарында каш катан көвүдөр.

Колхозтун фермаларында малга

берип турар бодуну хемчеглерин чамдык дайындырар аухаалар тургустуныан. Шаанда-ла хаваа фермазын механизастаар дөөш хамык дерилгелерин садып алган, оларын чамдыктарын тургускаш, четке кылбай барганы-биле кылдынтган чүдө-лөр ам үрөгөн, кылдыманнарны үрө-лөп, чиккен. Хаваа фермазына бус-биле изаада одалга системаны болгаш бодуну чөм чомчолор дайындырар хунуны дерип кылган, а 1959 чылдын кыжынында доугу-лаш, хамык хоораларын чара телсин каан. Ол дерилге ол-ла көвөр кагдыган.

Бистин колхозта сүт-баран, хаваа, күш фермаларына шынардыг жажаларын тууду, механизастаашкынын чоруткан, көдө ажил-агымдын абзекшидиг продукцияны боду-дурери ам негетинин келген. Колхозта бө ажилды чорудар күш-даа, хөрөнгө-даа бар.

С. КАРА-САЛ.

Бич-Хем районун «Кызыл тараачы» колхозунун Туран сүт-баран фермазын областа эи мурнакчы ферма деп санап турар. Эрткен беш айларын ажилынын көргүзүлгөн барымдалааш, СЭКП обкомуну болгаш обжүүсөкомун шилчигер Кызыл туугун ол фермага бааа катан арттырган.

Чурукта: Инектерин оларда саап турары. Фото Г. Сиротинни.

Ажилчы чоннарын чайгы дыштанылгазы

Совет улустун чагай амьдыралын улам-на байлаа, өөрүшкүлү боттураар дөөш бистин партиямын Топ Комитеди болгаш Совет Чааа бугу-ле чүдөдөр кылмып турар. Совет хурунун национал орулганын дөрөтүн үш кире кезе ажилчы чоннарын улам-на өзүп турар маалымдыг чоруду хересдөдөр хандырарына чарыглыгын турар. Бугу ажилчы, албан-заамчыларын чеди болган алы шактыг ажил хунуиче шилчигери боттаган.

Бистин чуртувуста ажилчы чоннарын калдыкчымы болгаш дыштанылга хандырарыне улуг кичөөсөйдүг салдыган. Профессияларын эргезинде социал-хандырарынын акша-хөрөнгөсизин күсөлдө-биле олар санаторий, курорттарга дыштанырар, солун аян-чоруктары кылып турарлар.

Тывага 40 градус өвөк турган кышкы үеде бө чылдын Чөвө-Хемтичин библиотекээр эи Романчук, Тождан эи Темерек, «Кызыл партия» советтан ветеранг техникти эи Темир-оол, бириг чык АТБ-ын-

дан чолачы эи Шевченко олар бистин чуртувусту мурнуу чүдөдөр Сочи, Икхалубу, Патигорск, Есентуки деп кезгөөн ногаан үнүштүг курорттарына агаарлап, дыштанырар.

Областын профивиле организациалары ажилчы чоннарын калдыкчымын бажылаар таалазы-биле хемчеглерин эрткен чылын колдуунда шын боттадырып, ол соругаларга 1 миллион 93 муң рубльди (эриг акша-биле) чарыдаан. Инам-буру курорт, санаторийлерге 600 амыг кижи, оон иштинде Чедерге болган Уш-Бедирге 370 амыг кижи, өскө-областында дыштанылга бажынарында 500 чыгам кижи барып чоралынар.

Бө чылдын ажилчы чоннарын дыштанылгазына бистин обласка 114 муң рубльди (чаа акша-биле) чарыдары көрдүнгөн. Санаторий, курорттарга, дыштанылга бажынарында 1515 кижи чорудар. Тывадан Кара-Далай эриктаринин, Кавказтын, Уралдын, Сибиринин эи кижи курорттарыга 230 амыг кижи чоруду деп турар, а областын, Краснояр крайын курорттарыга болгаш дыштанылга бажынарыне 1220 амыг кижи, оон иштинде Чедерге болган Уш-Бедирге 500 амыг кижи дыштаныр. Чедер хөдүн малгажынын болган Уш-Бедиринин аржанынын эмнеге таалазы-биле амыг улуг, Оларга өскө-даа облас-тардан ажилчы чоннар чыл бүрүдө каап, эмнешип турар. Ам ол курорттарын чайгы сезонун ажиттыган, дык хөй ажилчы чоннар мына бажып эмнешип, дыштанып эгелей берген.

Чагытай хөдүн бойду таалазы-биле кайтамчы чараш эринде дыштанылга бажынын тууду эгелдөөн облоострөсовоту эи индиянызын демделгөөр херек. Мынчанг ол туудуларын дүргө доошуп, областын өң баштайгы дыштанылга бажынын бө чайын ажадынын ажилчы чоннар күзүп турар.

Бистин улуг Төрөн чуртувуста калдыкчымыла черлеринин саны аажок хөй. Мынчала-да дыштаныгын хуузон-не кижилерини шунту-аун оларга хуурап алыр болуунамын төлөөдө, профивиле организациалары хамыктын мурнунда мурнакчы бугуругаларын, санаторий, курорттарга эмнешип, дыштанырар херек кырында негетинин кичөө-лөрн ол черлерге чорудуп турар.

Эрткен чылдын профивилеинин Путивалы-биле 24 кижи Совет Эвилдинге аян-чорук кылдып, Москва, Прибалтика, Киевти, Кара-Далайны эриктарини сонугулар көргөн. 3 кижи Индияга, 2 кижи Чехословакияга, 4 кижи Кыдыга барып чоралынар. Областын профивилеинин тууглар дегерлеринге ажилчыларын 1280 амыг уругтары дыштанып.

Бө чылдын Совет Эвилдинге аян-чорук кылдып, Москва, Ленинград, Онеж хөдүл, Кара-Далайны эриктарини, Кавказты, Грузияны, Шериг өрүүн 55 кижи барып көрүл. 30 кижи Моол улус Республикасы тавараш Кыдыт Улус Республикага аян-чорук кылдып, 14 хонук хуураалы чоруду деп турар. Бө чылдын пионер лагерлеринин хересдөниин 37 муң рубльди азы эрткен чылдындан 5 муң рубль хөй түндүг акшаны (чаа акша-би-

МАНГЫСТАРНЫ, АРАГАЧЫЛАРНЫ ХАРЫСАЛГАЖЕ

«Ниятилеге ажилчы күш-ажыл кылбас болгаш ниятилеге улуг мангыс хевирлиг амьдырал турар кижилер-биле демиселди күштелдир дугайында» бааа «Арага-хымсы дайындыгы болгаш өскө-даа эвир-тир чүдөдөр бажыны кылмып чугаалажып турар.

Районун совхозтарына, «Большевик» колхозуна, албан организациаларына, үстүрү бугуругаларыне чаа хойбулар дугайында бекселдерин май айны дугурунда 76 кезек черге чоруктан болган лекцияларын 20 улаа номчтаан. СЭКП райкомуну лекторлар бө-лүгүн келжигүнери эштер М. Бондаренко, Ч. Чыбык-оол, Т. Нурсат, В. Суугур, Н. Чүдүм дөөш өскө-даа бө ажилга идепкейлиг киржин турарлар.

РСФСР-нин Дээди Советинин Президиумуну Чарыктарында совет кижилерин эргелерин камгалап, оларын негеделерин хандырар болгаш ниятилеге ажилчы ажил кылбай, мангысталчак хевир-биле амьдыраар, арага-хымсы белеткел, хойбулга улуг бөрүү херек үүгөдөр кижилер-биле демиселди күштелдирерин айткан.

Кызыл-Тайгада хуурунда хөй мал өстүрүп, мангыс бө-биле амьдырар бө хойтпак арагазы белеткелеринге чачыккан Базыр-оол, Сарыг-оол, Сүүр-оол, Мага-Байыр ышкан кижилерин бөрүү херектерин эш-хуурунун судуга Чарык бугуруга дүргө көрүн «Бардык» совхозтун ажилчыларын негеп турар.

Кызыл-Мажалык суур Советинин күүсөмү (даргазы эи О. Каныч-оол) Чарыктын негеделерин боттадырарыне утландыган мангыс хемчеглерин ап, суурда ниятилеге ажилчы ажил кылбай турар С. Узут, С. Сөрөн-оол, Д. Отук-оол, Ю. Саботчиков, О. Дорай оларын

10 хонук хуураада кандыг-бир ажилчы ажилга кирген турарын сагындырган. Сөрөн-оол, Отук-оол олар ол шияттир чүдөдүгүнүн хуузон алган болгаш Биче-Ангаты-ла мыш ажал-агым черинде барып ажилды бергенер.

Совет чагытай Чарыктарын чон ортузунга пропагандалары-биле кады, улусуу дружиналарын командирилерин болгаш эш-хуурунун студар даргаларынын семинарын чымылдырар, оларын ажил-чоруду-агымын таалазы-биле дуржулга солуктугуну СЭКП райкомун бааа организастаан. Анаа районун улуг студуну шияткелчи эи Чыяла, райкүүсөкомун шаглаа салгырынын начальниги эи Сүдүг олар социалистг хойбу-дуруну сагып боттадырар таалазы-биле темаларга лекцияларын номчтаанар.

«Совет хойбу-дуруну хажык чокка сагырын боттадырар» деп темага СЭКП райкомуну пропаганда болгаш агитация килдинин организастаанын айтырлар болгаш харылар кезжөөн оза солуга бодуп эрткен. Анаа социалистг эргө-лөнип, совет кижини культуранын дугайында айтырларга тодаргай харыларын райондук прокурору эи П. Григорьев, СЭКП райкомуну секретары эи Нурсат олар кылмып бергенер.

Ажилчы чонуну ортузунга совет хойбу-дуруну таныштырарынын улам-на калбартып, кеминг херек үүгөдөр, хунганинар, амыг шыгы уээр кижилерге улуг демиселди күштелдирери чугула. Шаалгы ниятилеге ажилчы ажил кылбай, мангысталчак хевир-биле амьдырал, хуурунда байырын бодар бааа чай хунуиче хойтпак арагазы белеткел, арагаларыга чачыккан ийи-чачык кижилерин арын-ауруу барымдалаалыг илередир херек. Чарыктарда көрдүнгөн хөй-ниитинин шыгымын кеземчелеринде мындыгыларын чамгызы-даа чайлап шыда-вас болур журулуг.

К. НЕСТИКЕЙ,
СЭКП Барыны-Хемчик районунун килдик эргелекчи.

ЭЛДЕПТИГ ЧАРЛАЛ

Эрзин районун «Коммунизмче орук» колхозунун Ак-Булузда кыргызда пунктузунун ажил-инчилери соруктуг ажилдап турарлар. Бө хунерге чедип олар 20 муң амыг килограмм дүктү күрүгөне дужаа-гаанар.

Колхозтун партия организациазы болгаш колхоз баштар чери кыргызда ажилдап турар колхозчуларга куртагынга таарымын алыр бажы

